

Koliko čudovitih pomočkov je izumil, koliko težav je premagal, kako si je razširil svoje obzorje! Ako se človek na to ozira, zdi se mu pač to kaj majhno, kar nahaja doma, ozke meje narodnosti razširjajo se v meje človeštva, a h krati se vznbuja ljubezen do domovine in želja se rodi, da bi mogla domovina tudi zavzemati častno mesto v tem svetovnem delovanju.

O tem poučuje čitatelja prezanimiva knjiga, spisana v nemškem jeziku, a tudi nam zelo koristna: *Der Weltverkehr. Telegraphie und Post, Eisenbahnen und Schifffahrt in ihrer Entwicklung*, dargestellt von Dr. Michael Geistbeck. Slik ima 123 in 33 kart, ki pojasnjujejo to, kar je razlagano v tekstu. Izšla je pri Herderju v Freiburgu (Breisgau) in se dobi v vsaki bukvarni. Str. 495 v vel. osmerki. Dobi se nevezana za 4 gl. 96 kr., krasno vezana pa za 6 gl. 20 kr. Knjižnice se pač ne morejo obogatiti z boljšim delom, nego je to. Pri vseh strokah je popisana najprej zgodovina, potem pa je statistično sestavljeno sedanje stanje. Pri tem je pa vsaka iznajdba tudi pojasnjena in razložena. Pisatelj se ozira na najboljše vire ter je vseskozi tudi navaja. Tako je knjiga res poučna, a h krati mora vsakega tudi zabavati.

Slike in karte so lične, natančne. O natančnosti v podatkih pa ne moremo soditi. Zelo so nas zanimala prevdarjanja o nasledkih tako obširnega svetovnega prometa. Naj nekatere zanimivosti navedemo: »Število potovalcev, ki so se vozili l. 1882 po železnicah celega sveta, je 2400 milijonov, torej počez na dan 6½ miliona.« — »Ker je potovanje človeku tako polajšano, izvira od tod posebno izseljevanje in svobodno preseljevanje.« — »V notranjem delovanju izvira iz lahkega prometa večja moč in skupnost vlade. Železnice in telegrafi so politično sredstvo prve vrste.« Posebno gledé železnic kaže, kako vplivajo železnice z uradniki na prebivalstvo, na kupčijo in obrtnijo. »Nepovoljni nasledki pa so, da ljudje zabijo tega, kar je blizu, ko se ozirajo v daljavo. Mnogi vedó o inozemstvu več, nego o domovini. Zaradi tega izgubé mnogi ljubezen do domovine in ne cenijo več, kar je domače.« — »Poleg demokratskega duha v društvu razširja se materijalizem na nravnem polju. Ta praktični materijalizem se kaže v skrbi za gmotne zadeve pred idealnimi, sebičnost velja kot vodilo v delovanju, človeška dejanja se cenijo samo po časnem dobičku, kar je višjega, zametuje se in ne priznava se to, kar je nad naravnimi zakoni.« (Str. 466—480.)

#### Belokranjske narodne pesmi.

V Adlešičih zapisal I. Š.

Pod tem naslovom sem priobčil že v »Slovanu« leta 1886 in 1887 in v »Ljubljanskem Zvonu« leta 1887 str. 503—504 več narodnih

pesmij, katere sem nabral med tukajšnjim narodom.

Ker so pesmi v marsikakem oziru zanimive, zlasti v jezikoslovnem, zatorej je bom nadaljeval v »Dom in Svet«-u. Poudariti pa moram, da sem je zapisal natanko, kakor sem je čul iz ust naroda samega. Naj pri tej priliki tudi še pripomnim, da si je lansko poletje znani nabiratelj slovanskih narodnih pesmij, Čeh gosp. Ljudovik Kuba, več zgoraj omenjenih pesmij prepisal, katere bo priobčil z drugimi slovansko-narodnimi pesmami z napevi v svojem znamenitem delu: »Slovanstvo ve svých zpěvech«.

#### I. Sveti Petar i njegova majka.

Sveti Petar u raj teče,  
Za njim teče mila majko.  
Kriče, viče mila majko:  
Čekaj mene, sinko Petar,  
Čemo skupa u raj teči!  
Neču, vjera, mila majko!  
Dok' na svetu živa bila,  
Nikdar raja ne dobila.  
Bila jesi krušnarica,  
Krušnarica, krčmarica.  
Vincu vodu prilivala,  
Kaj si duše napajala.  
Krive vage podmikala,  
Kaj si duše nahranila.  
Samo jeno povesance  
Ona vbogim podelila,  
Za ono se pokajala:  
Jadno moje povesance,  
Kuda se boš potepalo!  
Po petlarski torbetina'.  
Za njega sem jako huda,  
Ki ga sem ja jadna dala.  
Došli jesu v svitli raj;  
Majko došla na sred' pakla,  
Sinko došel v svitli raj.  
Majko prosi: sinko veži,  
Veži lakno na lakance,  
I me vuči iz dna pakla.  
Vezal lakno na lakance,  
Vlekel majko iz dna pakla.  
Viče njemu mila majko:  
Čekaj mene, sinko Petre,  
Da s' otresem ovi duši!  
Sinko potegnil lakance;  
Lakance se pretrgalo,  
Majko prošla na dno pakla.  
Još ji viče sinko Petar:  
Tute budi mila majko!  
Dok' na svetu živa bila,  
Nikdar raja ne dobila.  
Do sad bila gornja krušnarica,  
Sada budi doljna pekarica.

*Cena: Za celo leto 2 gld.; za pol leta 1 gld. Uredništvo in upravnništvo je v Marijanišču.*

Izdajatelj, lastnik in urednik dr. France Lampe.

Tiskala »Katoliška Tiskarna« v Ljubljani.

odkazal se je pomniku prostor tu pred poslopjem modric, v katerem je Vodnik učil dolgo vrsto let, v katero zvečine hodiš tudi ti, zajemat modrosti. Pogled na ta kip vzbujaj tebi one plemenite čednosti, ki so v takó obili meri krasile pevca »Ilirije oživljene«! Od njega se uči dejanjske ljubezni do rodú in vladarja, od njega neutrudne vztrajnosti, od njega neupogljive značajnosti! »Fortuna non mutat genus« (usoda ne izpremeni značaja), vzkliknil je v svoji nesreči ter temu načelu ostal zvest do svoje smrti. To zlato geslo vodi tudi tebe, da vračaje najblajšemu učitelju trud in trpljenje pomoreš mili domovini do jasne prihodnosti!« Ko ob koncu velevala, naj pade zavesa, pade beli zastor, ki je obdajal spomenik in odpre se gledalcem umetni kip — prvi spomenik slavnega Slovenca v domovini. Nepopisno navdušenje se polasti občinstva. Z »Grada« doli pa doné močni streli in pretresajo tla, naznanjujoč, da se je razkril slavnemu Slovincu, prvobuditelju, spomenik slave. K spomeniku pa so se skoro gnetli razni bližnji in daljni gósti, ki so prinašali vence. Bilo jih je 33, poslanih iz raznih krajev, od vseh stanov. Občinstvo je pa z glasnim odobravanjem in tudi čudenjem kazalo, kako mu ugajajo, kako se jih raduje. Ko se poleže navdušenje in so bili venci oddani, zapoje mnogobrojni zbor glasbene Matice z drugimi zbori vred kantato, katero je čital čitatelj spredaj, kateri je besedo zložil g. Funtek, a uglasbil jo je res mojstersko g. dr. B. Ipavec. Slišali smo tudi od drugih strani o petju sodbo, da je izborna poveljevala ta veliki slovenski dan. Cestitati moramo pa tudi izvrstnim pevskim zborom, ki so tu skupno peli in gosp. profesorju Gerbiču, ki je petje vodil. — Ko je končal pevski zbor, stopi pred spomenik g. dr. Josip Vošnjak in izroči v kratkih, čvrstih besedah navzočemu županu ljubljanskemu gospodu P. Grasselli-ju, kot zastopniku ljubljanske občine, spomenik v last in varstvo. Zahvaljujé se sprejme g. župan v »last in varstvo« občine ta spomenik. Tako je bilo dejanjsko dovršeno odkritje. In da se pokaže odlično avstrijski duh cele slovesnosti, zapoje močni pevski zbor dve kitici »cesarske pesmi«, katero vse občinstvo stóje posluša. S tem je bil izvršen glavni del celega načrta — jedro vse slavnosti.

To je bil res slavní dan za narod naš, dan sreče, dan veselja! Hvala Bogu in vsem sodelujočim narodnjakom za izgledno in umno osnovo, pa tudi krasno izvršitev celega načrta!

S tem, kar smo povedali, ni bila še slovesnost pri kraju; ob 2. uri popoldne je bil banket na čitalniščnem vrtu, ob 5. uri ljudska veselica na Jami pri Žibertu, na rojstvenem domu Vodnikovem, kar se je tudi povoljno izvršilo, toda naš namen ni, da bi o tem poročali. Ako se ozremo na celo slavnost, imenujemo jo lahko sijajno, imenujemo jo zgodovinsk dogodek v naši sedanjosti, toliko lepši, ker se je kazala vsaj večinoma lepa edinstvo celega naroda in vseh delov naroda. Naj bi ta spomenik tudi pomnik bil dognane slovenske edinstosti — tako potrebne, edino rešilne za naš narod — na podlagi Vodnikovega gesla:

Za božjo réč namérjen bód'  
Ogneni strel in mèč  
Za svetlega cesarja rod —

Zdaj potrdímo bratovšno  
Naj róko vsaki dá,  
De se perséga naša bo  
Povsót razlégala.

Prinašamo v tej številki tudi podobo Vodnikovega kipa, kakoršen je na spomeniku. Odbor za zgradbo spomenika (oziroma predsednik g. dr. Vošnjak) je »Dom in Svet«-u cliché blagovoljno prepustil v porabo, za kar mu bodi srčna hvala.

Dr. Fr. L.

## Belokranjske narodne pesmi.

V Adlešičih zapisal I. Š.

### Ivanjske pesmi.

I.

Bog daj, Bog daj dober večer!  
Daj nam Bože dobro leto!  
Sprobudimo gospodarja!  
Daj nam Bože dobro leto! <sup>1)</sup>  
Gospodarja, gospodinjo.  
Dajte, dajte, ne štentajte!  
Mi nimamo kada stati.  
Izrasla je runjka ruška <sup>2)</sup>  
Na sred' sela širokega.  
Pod njom su mi lipi stoli,  
Pod njom su mi lipi gosti,  
Lipi gosti Bog, Marija,  
Sveti Petar, ključar Božji.  
V rukah nosi paličico.  
Zahitel jo na ruščico.  
Izpale su tri ruščice.  
Jedna pala v naše selo,  
Naše selo 'se veselo.  
Druga pala v vinsku goru.  
Vinska gora obrodila;  
Vsaka trta po vedarce,  
Grebenica tri, četiri.  
Jedna pala v žitno polje.  
Žitno polje obrodilo;  
'saki snopek pokupljenik,  
Rastavica tri, četiri.  
Ka je pala v naše selo,  
V našem selu divojčica.  
Ona ima troje prosee:  
Jene prosee od sunaša,  
Druge ima od misečka,  
Tretje ima od gospode.  
Med sobom se divanijo,  
Komu čedo čirko dati.  
Najbolje je žarkom' suncu.  
Misečko se premlajuje,  
Gospoda su preohola,  
Sunašte je 'se na miru <sup>3)</sup>.

<sup>1)</sup> Ponavlja se za vsako vrstico.

<sup>2)</sup> = hruška, h na začetku in na koncu besed navadno ne izgovarjajo; n. pr. melj = hmelj; laden = hladen; vala in fala = hvala; o trjaci = o trjaci itd.

<sup>3)</sup> Podobni, a polu kračji priobčila sta tudi gg. dr. E. V. v »Slovanu« 1887 str. 379 in J. Navratil v »Ljub. Zvonu« 1888 str. 498. Primeri tudi »Dom in Svet« 1888 str. 88.

2.

Bog daj, Bog daj dober večer!  
Daj nam Bože dobro leto!  
Za večerkom bolje jutro.  
Obrodila čišnja — višnja,  
Na dvor se je naklonila.  
Tud' mi pala stozna mala.  
Po nji šecu redovniki,  
Redovniki i mašniki.  
Dajte, dajte gospodič'na!  
Hvala, hvala gospodič'na!

3.

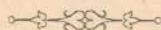
Bog daj, Bog daj dober večer!  
Daj nam Bože dobro leto!  
Za večerkom bolje jutro.  
Lipa stoji prozelena,  
Prozelena tratorica.

Na tratorki ladna senca.  
Na senci je posteljica,  
Na postelji mladi junak,  
Mladi junak sinko Janko.  
Dajte, dajte mila majko!  
Hvala, hvala mila majko! <sup>1)</sup>

4.

Bog daj, Bog daj dober večer!  
Daj nam Bože dobro leto!  
Izrasla je jabučica  
Za altalom majke Božje.  
Čuvala je čuvarica,  
Čuvarica majka Božja.

<sup>1)</sup> Zadnji pesmici popevali so na lansko Ivanje zvečer Žuničani in Žuničanke iz Preloške fare po Adlešičih. Prvo pred duhovnišnico, drugo pred drugimi hišami.



## Vadnica.

### 6. Vijolica.

Pod grmičem skrita je dišeča  
Se razcvitala vijolica;  
Skrite pod grmičem ni je našla  
Cvetke trgajoča deklica. —

Prišel pa s kosó je krivo kosec,  
Travo krog je grma pokosil;  
Pokosil je travo pod grmičem:  
Je cvetlico nežno umoril.

Revica med travo posušila  
Se, med travo njen uvel je cvet:  
Cvetka ti — podoba si čednosti,  
Ktero z zankami uniči svet. —

Duodec-pesem, ako smemo reči tako! Nobene besede bi ne izpregovorili o nji, ako bi nam jasno ne kazala trojega: 1. kako neprijetno se čitajo stih, kateri se začenjajo s kratkimi brezglasnimi besedami (2. 8. in 10. vrsta); 2. kaj rimajo začetniki v pesništvu s popolnim prepričanjem (vijolica, deklica) in 3. kako zaradi rime ali zaradi ritma napačno naglašajo besede (pokosil, umoril, čednosti). — Omeniti imamo še, da se le tedaj pesem gladko bere, kadar vsaka vrsta zase izraža popolno misel, ali kadar ni stavek sredi vrste presekana; nikoli pa ne sme stih segati tako v nastopni stih, kakor sega v tej pesmi 9. vrsta v 10. vrsto. — Slovenski pesniški jezik se giblje dosti prosto; včasih se smejo predstavljati besede, katerih v navadnem govoru ne ločimo; nihče pa ne more zagovarjati stavka kakor: »Travo krog je grma pokosil« namesto: »Travo je krog grma pokosil.« — O drugem molčimo.

### 7. Sreča.

Umiri, umiri  
Se vendar srcé,  
Saj neizpolnjive  
So tvoje želje.

Spomin na preteklost  
Živenje greni,  
In dnij si nekdanjih  
Zaman duh želi.

Preprost liričen vzdih! Ali se Vam ne vidi potrebno, da bi določneje povedali, kakšne so tiste »neizpolnjive« želje? Da si nekdanjih dnij želite?

Če Vam res spomini na preteklost grené življenje, ne kličite pokopane dôbe iz groba, posebno ne s takšnim trdim, neuglajenim glasom! — Druga pesem »Cvetka na grobu« je nekoliko bolja, vendar za natis ni. Ne mislite, da je to Bog vé kako poetično rečeno, če točite na grobu prijateljevem »Solzé gorké, solzé bridké (štirikrat é!) in potem pravite:

»Iz solz pa cvetka zrasla bo,  
Ki grob krasila bo lepó.  
Ljubezen bo cvetica tá,  
Ki s smrtjo tudi ni prešla.«

Sentimentalne so pač te štiri vrstice, ali zmislja nimajo nobenega. Le prečitajte je še enkrat, toda trezno, ne tako, kakor čitajo začetniki svoje prvence, in videli boste, da nismo prestrogi. — Morda zložite kdaj kaj boljsega.

F.

*Cena: Za celo leto 2 gld.; za pol leta 1 gld. Uredništvo in upravnništvo je v Marijanišču.*

Izdajatelj, lastnik in urednik dr. France Lampe.

Tiskala »Katoliška Tiskarna« v Ljubljani.